

Konzultace z Didaktiky geografie 2

Anotace

Didaktika geografie 2 řeší teoretické i praktické otázky didaktik dílčích geografických disciplín. Její snahou je aplikace získaných geografických a obecných didaktických vědomostí a dovedností do konkrétních vyučovacích celků geografického kurikula 11 - 15 letých žáků.

Od geografického kurikula k vyučovací hodině se zvláštním zřetelem na učivo: Kartografie a topografie, planetární geografie a fyzické geografie.

Přehled cvičení

1. cvičení

Brněnské vyhlídky – Špilberk.

Na akci, kterou jsme uskutečnili napište modelovou přípravu. Zaměřte se na konkrétní – měřitelné cíle. Další pomocné materiály máte v učebních materiálech.

2. cvičení

Projděte si metodiku k tvorbě panoramatického náčrtu (viz příloha) a na vlastním náčrtu vyznačte prvky z primární, sekundární, terciární a kvartérní krajiny.

3. cvičení

Projděte si pracovní list Špilberk Office Center a pokuste se vytvořit na tuto činnost modelovou přípravu – str. č. 2 v pracovním listu ve studijních materiálech.

Osnova didaktiky geografie pro přehled o didaktice geografie

1. PROČ UČIT DIDAKTIKU GEOGRAFIE, PROČ UČIT ZEMĚPIS?

Zeměpis ve vzdělávacím systému českých zemí.

Didaktika geografie ve vzdělávání učitelů v českých zemích.

Didaktika geografie - vědní disciplína.

Didaktika geografie ve vybraných zemích světa.

Vztah didaktiky geografie k oborovým didaktikám ostatních předmětů.

Vymezení pojmu – definice didaktiky zeměpisu.

Vztah didaktiky geografie k hraničním vědám.

Geografie a didaktika geografie.

Má didaktika zeměpisu (geografie) význam pro dílčí geografické disciplíny?

Pedagogický výzkum v didaktice geografie.

Pedagogický výzkum v praxi.

Příklady využití pedagogického výzkumu v didaktice zeměpisu (geografie) a ve školní praxi.

2. ZEMĚPISNÉ VZDĚLÁVÁNÍ ČI VZDĚLÁVÁNÍ ZEMĚPISEM?

Zeměpisné (geografické) myšlení.

Důvody pro zařazení zeměpisu do národního kurikula.

Geografie – královna nejen přírodních věd aneb učít zeměpis vyžaduje odvahu učitele.

Cíle výuky zeměpisu (geografie) v kontextu.

Vzdělávací význam geografie deklarovaný Mezinárodní chartou geografického vzdělávání.

Zeměpis a vzdělávání pro budoucnost.
Vzdělávání pro udržitelný rozvoj.
Vzdělávání pro technologický svět.
Duchovní, morální, sociální a kulturní dimenze výuky geografie.
Národní program rozvoje vzdělávání.
Priority pro „kritickou školskou geografii“.

3. STRUKTURA ZEMĚPISNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ - KURIKULA

Dvouúrovňový model kurikula v ČR- rámcové a školní vzdělávací programy.
Rámcový vzdělávací program a zeměpisné kurikulum.
Předpoklady pro tvorbu zeměpisného kurikula v ČR.
Zeměpisné (geografické) standardy.
Zásady pro tvorbu zeměpisného kurikula ve Školním vzdělávacím programu.
RVP ZV- zeměpisné kurikulum na 1. stupni ZŠ.
RVP ZV – zeměpisné kurikulum na 2. stupni ZŠ.
Standardizované testy.
Průřezová témata a výuka zeměpisu (geografie) –envi, multikult. výchova.
Mezipředmětové vazby a integrovaná výuka.

4. ROZVÍJENÍ A VYUŽÍVÁNÍ RŮZNÝCH ZDROJŮ PRO VÝUKU ZEMĚPISU

Vyhledávání a příprava pramenů.
Používání učebnic v zeměpise.
Teorie konceptuální změny a učebnice.
Jaké výzkumy učebnic potřebujeme?
Používání map a atlasů – specifikum výuky zeměpisu.
Náčrty ve výuce zeměpisu.
Práce s internetem.
GIS a výuka zeměpisu.
Využití novin a časopisů.
Diagramy.
Umění jako tvůrčí prameny pro zeměpis
Používání modelů

5. ŽÁK A UČENÍ V GEOGRAFII

Odlíšné cesty žákova učení.
Samostatné učení (individuální cesta).
Intelektuální rozvoj napříč geografii.
Územní (prostorové) poznání obrazu světa.
Jazyk, gramotnost učení v geografii.

6. HODNOCENÍ ŽÁKOVA UČENÍ A JEHO KVALITA

Zkoušení a perspektiva.
Stanovení matice: proč, co a pro koho?
Slovní hodnocení (úroveň, popis)
Učení vycházející z výzkumu.

7. METODY VYUČOVÁNÍ ZEMĚPISU

Přehled a klasifikace vyučovacích metod v zeměpise.
Motivace vyučování zeměpisu
Pozorování ve výuce zeměpisu
Pokusy při výuce zeměpisu

Problémové vyučování zeměpisu
Programové vyučování zeměpisu
Hry ve výuce zeměpisu
Zeměpisné soutěže

8. ORGANIZAČNÍ FORMY VÝUKY ZEMĚPISU

Projektová výuka v zeměpise
Skupinová výuka v zeměpise
Terénní výuka – specifikum výuky zeměpisu

9. OD ZEMĚPISNÉHO KURIKULA K VYUČOVACÍ HODINĚ (VÁVRA)

Plánování výuky – klíčová kompetence učitele.
Smysl plánování.
Plán hodiny.
Postupné a kontinuální plánování.
Diferencované plánování.
Plánování terénní výuky.
Učební plán a zeměpis (učební osnovy a zeměpis)

10. UČITEL A ODBORNÝ RŮST

Učitel a vyučování.
Než se stanu učitelem.
Jakým učitelem geografie bych chtěl být?
Sebereflexe (reflexe na praxi).
Reflexe na hodnocení.
Vytváření profesionálního stavu.
Způsobilost k učení.

Literatura:

Hofmann,E. a kol. *Integrované terénní vyučování*. Brno, Paido 2003, ISBN 80-7315-054-9
Janás,J. a kol. *Gradace profesní dráhy učitele přírodovědných předmětů*. Projekt sekce přírodních věd Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Brno, Paido 1996, ISBN 80-85931-21-4.
Kühnlová,H. *Vybrané kapitoly z didaktiky geografie*. Praha, Karolinum, 1997.
Lambert,D., Balderstone,D. *Learning to Teach Geography in the Secondary School*. London and New York. Great Britain: RoutledgeFalmer 2000.
Machyček, J. a kol. *Základy didaktiky geografie*. SPN Bratislava 1985.
Šupka,J. - Hofmann, E. *Vybrané kapitoly z didaktiky regionální geografie*. PdF MU Brno, 1990.
Šupka,J. - Hofmann, E. *Didaktika geografie I*. PdF MU Brno, 1993.
Švec, V. a kol. *Praktikum didaktických dovedností*. PdF MU, Brno, 1996.
Tukota, J. a kol. *Základy všeobecné didaktiky geografie*. SPN Bratislava 1980.
Vávra,J. *Didaktika geografie I. Od vzdělávacího programu. Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině v zeměpise na ZŠ, na příkladu tématu Světový oceán*,
Časopisy :
Geografické rozhledy, Biologie-Chemie-Zeměpis, Geographische Rundschau, Praxis
Geographie, Journal of Geography, Time, GEO-INFO.
Učebnice zeměpisu (geografie)
Internet: www.vppraha.cz - Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.

Tvorba panoramatického náčrtu

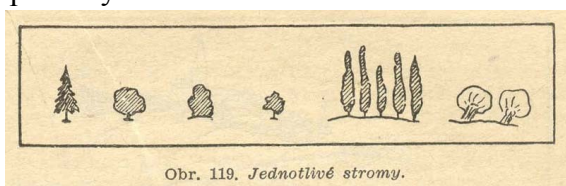
Při rekognoskaci a zachycení terénu se používají různé techniky, mezi něž patří různé typy náčrtů od situačních až po panoramatické. Technika zhotovení panoramatického náčrtu vznikla v době, kdy se nadalo využít vyhodnocení různých snímků apod. Technikou zpracování takového náčrtu se zabývali kartografové pro účely vojenského dělostřelectva. Níže uvedený návod pochází z roku 1935 z příručky nazvané "Rukověť branné výchovy - nižší stupeň" a vydal ji Vědecký ústav vojenský.

Proč tuto techniku využívat v současné době moderních technologií?

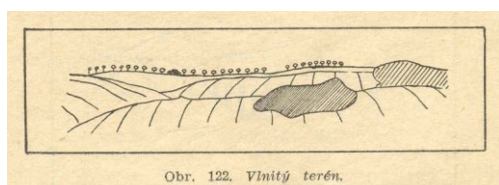
Při zpracování panoramatického náčrtu musíme především o zobrazované krajině přemýšlet a vyhodnotit bodové, liniové a plošné prvky. U fotografie přemýšlíme zejména pod jakým úhlem a v jakém rozlišení budeme pracovat a vyhodnocení přijde až později. Nicméně fotografie je vhodným doplňkem pro další zpracování a vyhodnocení určitého výřezu krajiny.

Návod zpracování:

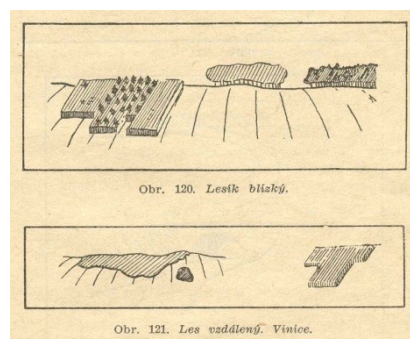
Na arch papíru, nejlépe na pevné podložce zakreslujeme postupně předměty a linie terénu a to v hrubých rysech tak, jak se jeví našemu oku. Na prvních obrázcích je znázorněno jak by se měly zakreslovat tvary např. stromů, lesů a mostních konstrukcí. Vše je kresleno schematicky. To platí i pro domy, osady apod. Svahy naznačujeme čárkováním ve směru největšího sklonu. Na dalších obrázcích jsou již příklady nákresu vlnitého terénu a terénu s vesnicí.



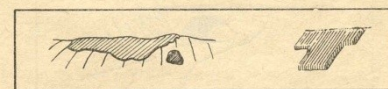
Obr. 119. Jednotlivé stromy.



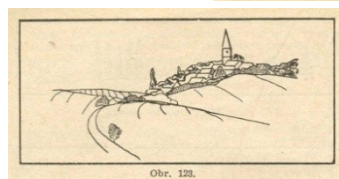
Obr. 122. Vlnitý terén.



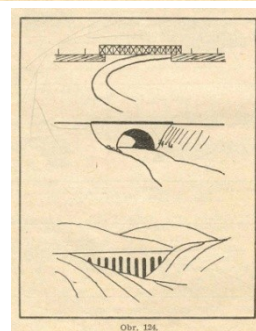
Obr. 120. Lesík blízký.



Obr. 121. Les vzdálený. Vinice.



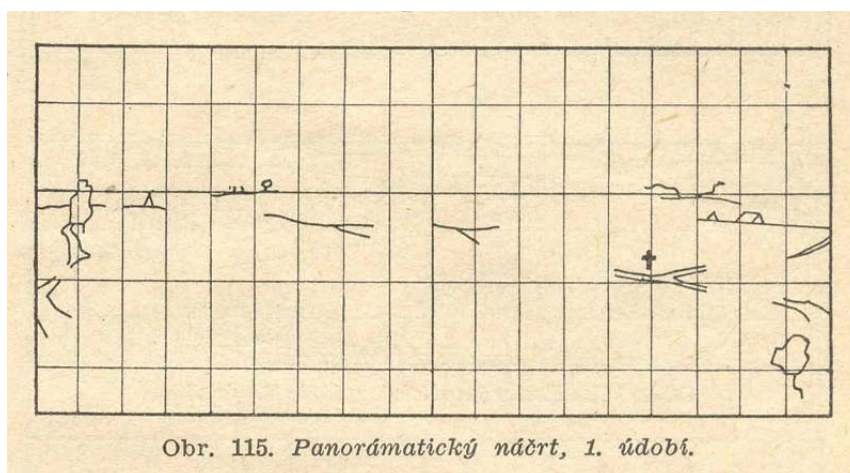
Obr. 123.



Obr. 124.

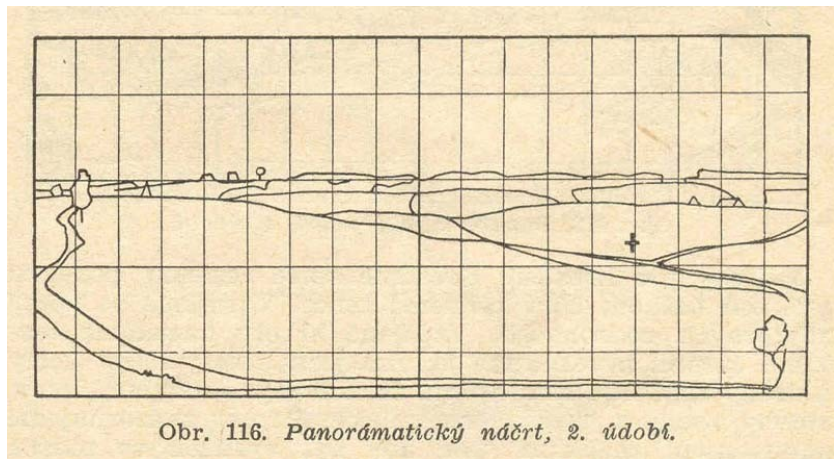
K rozložení jednotlivých objektů, linií a ploch je vhodné použít základní mřížku, kterou si nanese na papír. Nemusí být tak hustá jako na obrázku, ale v zásadě nám pomůže k snadnějšímu rozmístění sledovaných jevů. Není však nutností.

A. V první fázi si zhotovíme kostru. Na náčrt zakreslíme několik nejdůležitějších bodů a míst, pokud možno pravidelně rozložených. Do této kostry pak můžeme vyznačovat další podrobnosti.



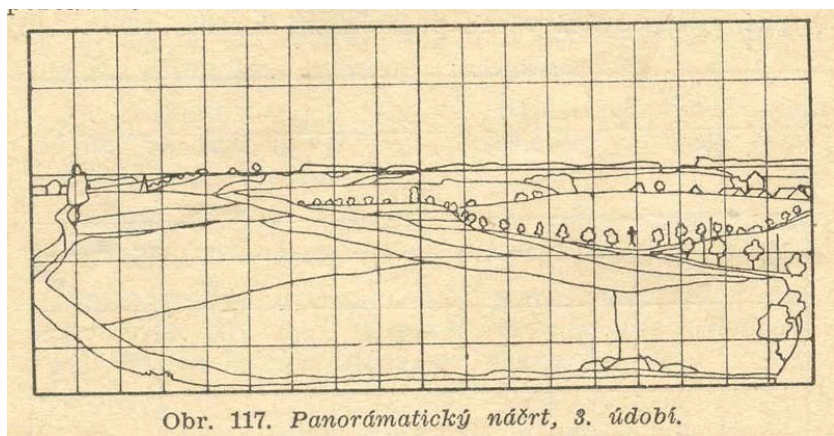
Obr. 115. Panorámatický náčrt, 1. údobí.

B. V druhé fázi do kostry náčrtu doplníme linie terénu např. za sebou jdoucí hřebeny, obrysy lesů, osady, cesty, další místa výhledu apod.



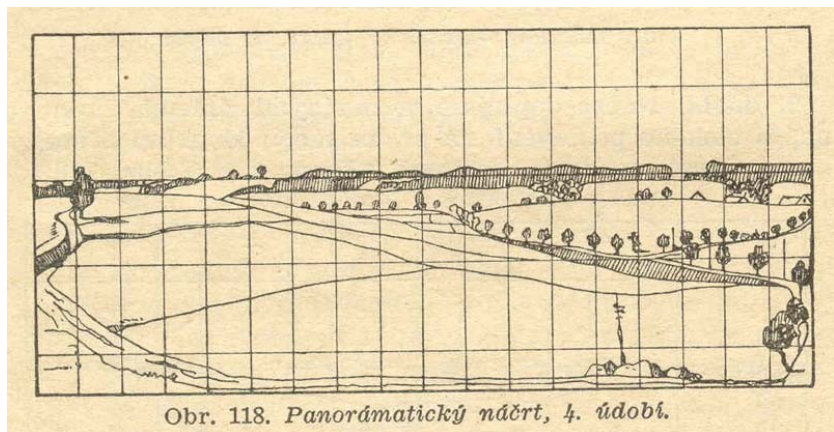
Obr. 116. Panorámatický náčrt, 2. údobí.

C. Ve třetí fázi zakreslíme vše co je pro pozorovanou krajinu důležité k jejich identifikaci. Větší podrobnosti lze označit symboly a přidat je do legendy náčrtu, abychom si později nemuseli vzpomínat, co jsme těmito symboly zachytili.



Obr. 117. Panorámatický náčrt, 3. údobí.

D. Ve čtvrté fázi dokončíme nákres. Především dokončíme legendu a popis toho, co jsme nakreslili.



Obr. 118. Panorámatický náčrt, 4. údobí.

Pro naše potřeby doplníme, jakým směrem je sledovaný výřez krajiny orientovaný a zhodnotíme sledovaný výřez krajiny z pohledu identifikace její struktury.

(Zpracováno podle: csopevneni.xf.cz/Prirucka/Prirucka-nacr.html)

ÚKOLY

Lze předpokládat, že jste se v této krajině dříve nepohybovali. Představte si, že jste odborníci, kteří byli vysláni k práci v této krajině a máte ji vyhodnotit z hlediska jejího využívání do budoucnosti. Prvotním úkolem je seznámení se z jejím současným stavem, který zachytíte technikou panoramatického náčrtu a fotografováním.

Úkoly:

1. Zadejte si do stanice GPS souřadnice vyvýšeného místa – vyhlídky.

- Dojděte na místo a postavte se tak, abyste měli dobrý výhled.
- Rozdělte si směry pozorování a příslušný výřez krajiny zpracujte do panoramatického náčrtu. Překontrolujte, zda byly výřezy určeny správně.
- Udělejte fotografii zvoleného výřezu krajiny.
- Stručně dané místo popište.

2. U zmíněného výřezu krajiny vyhodnoťte stručně její strukturu a to podle členění J. Kolečky (Zpracováno podle: Nauka o krajině, 2013)

- **Přírodní neboli primární struktura krajiny**, vzniklou působením přírodních faktorů a procesů a sestávající ze systému synergeticky propojených složek (komponent: voda, vzduch, horniny a zeminy, reliéf, energie, půda a biota) a dílčích územních jednotek vykazujících zákonité stavy v prostoru a v čase.

- **Ekonomickou neboli sekundární strukturu krajiny** - představující antropogenní nadstavbu tvořenou mozaikou forem využití ploch (land use, resp. land cover), jejíž podstatu dokládají prostorově uspořádané plochy lesa, orné půdy, luk a pastvin, zástavby různého určení, trvalých kultur a mnoha dalších, ovšem vždy diferencované kvality.

- **Humánní neboli terciární, resp. sociální strukturu krajiny** - reprezentovanou rozmanitými v prostoru lokalizovanými společenskými a individuální zájmy, limity a rozvojovými motivy, ale také i demografickými a sociálními parametry území.

-
-
- **Duchovní (spirituální neboli kvartérní) strukturu**, pod níž lze chápat symbolický prostorový vzor, emocionálně přijímaný jako "genius loci" krajiny daný jak imaginárními, tak skutečnými událostmi (bojiště, pobyty významných osobností, pověsti, hudba, pohádky apod.
-
-
-
-

K jejímu podrobnějšímu vyhodnocení budete potřebovat i další zdroje. Napište, jaké zdroje byste dále k bližší charakteristice území použily. Např. tematické mapy, publikace apod.

Příloha:

Ze0042 Seminář z didaktiky geografie 1 (podzim 2013)

Č.	Učo	Student	Úvaha na téma:
1.	322188	Andrášik, Daniel	A
2.	370115	Budín, Jan	B
3.	371268	Buršíková, Jana	C
4.	268698	Čápková, Ivana	D
5.	350379	Čoupek, David	A
6.	372066	Dostálová, Klára	B
7.	323599	Folovský, Jiří	C
8.	350530	Hájková, Mariana	D
9.	329226	Iliasová, Kateřina	A
10.	252694	Jandásková, Nikola	B
11.	368020	Janků, Tereza	C
12.	371662	Jirůšek, Robert	D
13.	350149	Kohlová, Jana	A
14.	252580	Konvalinka, Miroslav	B
15.	372476	Králíková, Jitka	C
16.	385469	Krampotová, Jana	D
17.	386351	Kyselá, Kateřina	A
18.	371511	Labajová, Tereza	B
19.	329060	Musil, Lukáš	C
20.	350686	Nedoma, Jiří	D
21.	371282	Oherová, Petra	A
22.	329068	Skalníková, Linda	B
23.	256612	Svoboda, Martin	C
24.	269303	Svobodová, Eva	D
25.	371294	Synková, Veronika	A
26.	259513	Tomšíková, Vendula	B
27.	261156	Trojáčková, Marie	C
28.	324018	Trtek, Libor	D
29.	360349	Vašíčková, Ilona	A
30.	371940	Vodičková, Kristýna	B

